

ЧЕТВРТО ОДЕЉЕЊЕ

ОДЛУКА

Представка број 76581/16

BRITISH AIRWAYS PLC
против Србије

Европски суд за људска права (Четврто одељење), на заседању Одбора 3. септембра 2024. године у саставу:

Anne Louise Bormann, *председница*,

Branko Lubarda,

Sebastian Rădulețu, *судије*,

и Simeon Petrovski, *заменик секретара Одељења*,

Имајући у виду:

представку (број 76581/16) против Републике Србије, коју је Суду по члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Конвенција) поднео 1. децембра 2016. године *British Airways PLC* („компанија подносилац представке”), регистрован у Енглеској и Велсу са регистрованом канцеларијом у Вест Драјтону, кога заступа г. Д. Нинковић, адвокат из Београда;

одлуку да се обавести Влада Републике Србије (у даљем тексту: Влада), коју заступа њихова заступница, гђа. З. Јадријевић Младар;

одлуку Владе Уједињеног Краљевства да не искористи своје право да интервенише у поступку (члан 36. став 1. Конвенције);

запажања странака;

Након већања, одлучује као што следи:

ПРЕДМЕТ СЛУЧАЈА

1. У овом предмету је компанија подносилац представке поднела захтев за накнаду штете која је настала услед пада авиона 1976. године.

2. Дана 10. септембра 1976. године, авион којим је управљала компанија подносилац представке се сударио у ваздуху са другим авионом којим је управљао авиопревозник *Adria Airways*. Погинуло је свих 176 људи у оба авиона. Касније је утврђено да је судар резултат грешке контролора летења у Загребу, главном граду тадашње Социјалистичке Републике Хрватске, једне од шест конститутивних република Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (у даљем тексту: СФРЈ).

3. Компанија подносилац представке је 9. септембра 1979. године поднела захтев за накнаду материјалне штете против СФРЈ тадашњем Окружном привредном суду у Београду. Једно осигуравајуће друштво, Дунав осигурање, захтевало је накнаду штете у име *Adria Airways*-а. Суд је у неколико наврата прекидао поступак у предмету компаније подносиоца представке до решавања питања сукцесије која су настала распадом СФРЈ

1991. године и касније распадом Државне заједнице Србије и Црне Горе 2006. године. Конкретно, поступак је био у прекиду од 20. октобра 1995. до 2. јуна 2004. године, односно од 4. јула до 30. новембра 2006. године и од 15. октобра 2007. до 16. јула 2009. године.

4. Привредни суд у Београду је 18. октобра 2000. усвојио тужбу Дунав осигурања за накнаду штете са каматама и трошковима. Релевантну пресуду потврдили су Привредни апелациони суд и Врховни суд Републике Србије 17. децембра 2001. и 2. јула 2003. године. Тужена страна је била Савезна Република Југославија, као једини правни следбеник СФРЈ.

5. Привредни суд у Београду је 16. јуна 2011. усвојио тужбени захтев Компаније подносиоца представке, досуђујући одштету, камату која је текла од 9. септембра 1979. и трошкове које је требало да плати Република Србија, коју је суд оценио правним наследником СФРЈ. Тужена је уложила жалбу.

6. Привредни апелациони суд је 24. октобра 2011. године потврдио пресуду од 16. јуна 2011. године у вези са главницом, али је прерачунао камату на дан доношења пресуде првостепеног суда. Обе странке су поднеле ревизију против другостепене пресуде.

7. Врховни касациони суд Републике Србије је 8. новембра 2012. године одбацио ревизију коју је поднела компанија подносилац представке у вези са правним питањима као недозвољену *ratione valoris*, позивајући се на законску одредбу о прописаним износима који премашају противвредност од 300.000 евра. Наведени суд је испитао основаност жалбе Тужене државе и закључио да се Република Србија може сматрати одговорном само у вези са захтевом компаније подносиоца представке за накнаду штете коју је проузроковала СФРЈ, са уделом од 35,77%, према Споразуму о питањима сукцесије који је ступио на снагу 2. јуна 2004. године (упућивање на Анекс В, члан 5[В], Анекс Ђ, члан 1 [Ђ]) и члан 2. Закона о ратификацији Споразума између Републике Србије и Републике Црне Горе о регулисању чланства у међународним финансијским организацијама и разграничењу финансијских права и обавеза из 2006. године, те су сходно томе умањени износи додељени компанији подносиоца представке.

8. Компанија подносилац представке је 30. јула 2013. године поднела уставну жалбу Уставном суду Републике Србије, наводећи повреду уставних права на (1) суђење у разумном року, (2) правично суђење, (3) накнаду штете, (4) имовину и (5) једнаку заштиту права и забрану дискриминације.

9. Уставни суд Републике Србије је 3. јуна 2016. године утврдио повреду права компаније подносиоца представке на суђење у разумном року, те одбио и одбацио остатак притужби.

10. Позивајући се на члан 6. став 1. и члан 14. Конвенције, члан 1. Протокола број 1 и члан 1. Протокола број 12, компанија подносилац представке је поднела притужбу због немогућности добијања пуне надокнаде штете. Подносилац је поднео притужбу да су одлуке домаћих судова да делимично удовоље његовим захтевима за накнаду штете биле произвољне, неадекватно образложене и дискриминаторне.

РЕЛЕВАНТНИ ПРАВНИ ОКВИР И ПРАКСА

11. Релевантне одредбе међународног права и праксе које се тичу сукцесије држава након распада СФРЈ, посебно Споразума о питањима сукцесије (у даљем тексту: Споразум о сукцесији), резимиране су у предмету *Алишић и др. против Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Словеније и Бивше Југословенске Републике Македоније* ([ВВ], број 60642/08, ст. 59–67, ЕСЉП 2014).

ОЦЕНА СУДА

А. Притужба на основу члана 1. Протокола број 1.

12. Компанија подносилац представке је навела кршење члана 1. Протокола број 1 уз Конвенцију, у погледу немогућности да добије пуну надокнаду претрпљене штете.

1. Усаглашеност *ratione temporis*

13. Што се тиче приговора Владе *ratione temporis*, Суд примећује да компанија подносилац представке није поднела притужбу у вези са штетом начињеној сопственој имовини услед судара у ваздуху, који неоспорно представља једнократни догађај пре ратификације Конвенције од стране Републике Србије 3. марта 2004. године, који, у складу с тим, остаје ван надлежности Суда *ratione temporis*. Притужба се заправо односи на пропуст државе да исплати пуну накнаду штете које је компанија подносилац представке тврдила да је претрпела, што је ситуација коју су српски судови коначно решили 2016. године (видети, *mutatis mutandis*, *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão и др. против Португала*, бр. 29813/96 и 30229/96, став 43, ЕСЉП 2000-И).

Тај пропуст дошао је у надлежност Суда *ratione temporis* након што је Србија ратификовала Конвенцију. Сходно томе, Суд ће испитати притужбу компаније подносиоца представке само у оној мери у којој се односи на догађаје који су се догодили 3. марта 2004. године или након тога. Штавише, у сврху утврђивања контекста и целовитог испитивања ситуације услед које је поднета притужба, Суд ће узети у обзир и све релевантне догађаје пре тог датума (видети, на пример, *Милановић против Србије*, број 44614/07, став 78, од 14. децембра 2010, са даљим упућивањем). Приговор Владе стога мора бити одбачен.

2. Усаглашеност *ratione materiae*

14. Влада је навела да компанија подносилац представке није могла имати легитимна очекивања да ће њен захтев за накнаду штете бити у потпуности задовољен. Држава одговорна за штету коју је претрпела компанија подносилац представке, односно СФРЈ, престала је да постоји и Република Србија није била једина држава наследница која је настала након распада СФРЈ. Компанија подносилац представке није могла очекивати да ће Република Србија платити пун износ накнаде штете коју су проузроковали органи државе претходнице.

15. Општа начела која се примењују на ову притужбу су сумирана, између осталог, у *Centro Europa 7 S.r.l. u Di Stefano против Италије* ([ВВ], број 38433/09, ст. 171–73, ЕСЉП 2012) и *Anheuser-Busch Inc. против Португала* ([ВВ], број 73049/01, ст. 63-65, ЕСЉП 2007-1).

16. Суд такође понавља да Конвенција не намеће никакву конкретну обавезу државама уговорницама да обезбеде обештећење за грешке или штету проузроковану пре њихове ратификације Конвенције (видети *Кореску против Словачке* [ВВ], број 44912/98, став 38, ЕСЉП 2004-IX). Исто се може применити у погледу споразума за повраћај или компензацију који су успостављени у складу са законодавством пре ратификације, ако је такво законодавство остало на снази након ратификације Протокола број 1. од стране државе уговорнице (видети *ibid.*, став 35, и *Văleanu и др. против Румуније*, број 59012/17 и 27 др., став 211, од 8. новембра 2022. године).

17. Овај предмет треба разликовати од ранијих случајева у којима се Суд бавио пропустом тужених држава да признају или исплате своје дугове (видети, између осталих релевантних предмета, *Алишић и др.*, горе цитиран, у вези са немогућношћу подносиоца представке да поврате своју штедњу у банци, и *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão и др.* горе цитиран, у вези са континуираним неплаћањем накнаде за експроприсано земљиште од стране тужене државе). У предмету који се разматра, национални судови су изричито признали захтеве компаније подносиоца представке и делимично их признали, што одговара уделу који је Републици Србији додељен Споразумом о сукцесији који су потписале државе сукцесори након распада СФРЈ. Пред Судом, компанија подносилац представке је тврдила да има право на пуну надокнаду штете која је настала услед несреће приписане контролорима летења СФРЈ. Сходно томе, Суд треба да утврди да ли су очекивања компаније подносиоца представке у контексту добијања пуне надокнаде након распада СФРЈ била легитимно оправдана.

18. Суд на ово питање одговара негативно. Напомиње да је поступак у случају компаније подносиоца представке покренут против СФРЈ, чији је распад 1991. године оставио нерешеним више правних питања, укључујући расподелу дуга и одговорности СФРЈ. Након Споразума о сукцесији из 2004. године којим је решено питање одговорности између држава сукцесора, поступак је настављен против Републике Србије, као једине тужене стране. По мишљењу Суда, компанији подносиоца представке би требало да буде познато да су српски судови надлежни да одлучују о њеном предмету само у погледу одговорности Републике Србије. Штавише, компанија подносилац представке се није позвала ни на једну законску одредбу српског или међународног права која би оправдала њено очекивање да ће њен захтев, првобитно поднет против СФРЈ, у потпуности бити усвојен. Нити је доказала да је Република Србија добровољно прихватила солидарну одговорност за облигацију који се може приписати СФРЈ. Напротив, Суд с тим у вези примећује да је, како је истакао Врховни касациони суд, Република Србија била само једна од шест држава наследница сада бивше СФРЈ. Што се тиче имовине СФРЈ, државе сукцесори су утврдиле своје учешће у Споразуму о сукцесији који су потписале. Оне су користиле исти принцип када су одређивале своју одговорност, с обзиром на то да је свака преузела део дугова СФРЈ. У конкретном случају, домаћи судови су само протумачили и применили Споразум о сукцесији у погледу Републике Србије као једине тужене стране, а подносилац представке није навео ништа што би указало на то да је такво тумачење било у супротности са било којом устаљеном домаћом праксом. Сматрали су Републику Србију одговорном за њено погрешно поступање приликом делимичног усвајања тужбеног захтева компаније подносиоца представке, према „правичном уделу” Србије у облигационим обавезама бивше СФРЈ предвиђеним важећим прописима (видети горе наведени став 7).

19. На крају, Суд налази да је аргумент који је изнела компанија подносилац представке – да је Дунав осигурању у потпуности досуђена одштета 2003. године – без основа. Та чињеница је претходила Споразуму о сукцесији и приступању Републике Србије Конвенцији 2004. године, те нема никаквог утицаја на горе наведени налаз.

20. Сходно томе, Суд закључује да компанија подносилац представке није могла имати „леgitимно очекивање” да ће надокнадити пуну накнаду штете у свом грађанском спору против Републике Србије. Поред тога, утврђено је да захтев подносиоца, у делу који се односи на износ накнаде на коју је наводно имао право, не представља „имовину” у смислу члана 1. Протокола број 1 уз Конвенцију.

21. Из тога произилази да је ова притужба неспојива *ratione materiae* са одредбама Конвенције и њених Протокола у смислу члана 35. став 3 (а) Конвенције у мери у којој се тиче одбијања домаћих органа да у потпуности удовоље захтевима компаније подносиоца представке. На основу наведеног, ова притужба мора да се одбаци у складу са чланом 35. став 4.

Б. Преостале притужбе

22. Компанија подносилац представке је такође изнела притужбе по члану 6. Конвенције, неке у својим запажањима од 21. априла 2022. године, а неке у оквиру притужби по члану 1. Протокола број 1, члану 14. и члану 1. Протокола број 12, у вези са парничним поступком у коме је била странка.

23. Суд је испитао ове притужбе и сматра, у светлу целокупног материјала који поседује и у мери у којој су предмети притужби у његовој надлежности, да оне или не испуњавају критеријуме прихватљивости утврђене у чл. 34. и 35. Конвенције, или да не указују на било какво кршење права и слобода садржаних у Конвенцији или Протоколима уз исту. Следи да би овај део притужбе требало одбацити у складу са ставом 4. члана 35. Конвенције.

Из ових разлога, Суд, једногласно,

Проглашава представку неприхватљивом.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаном облику 26. септембра 2024. године.

Simeon Petrovski

заменик секретара

Anne Louise Bormann

председница